

TEVVÂBİN

disinin de onlara karşı güç kullanmayacağını söyledi. Bu konuda haberlerin yayılması üzerine camide Kûfe halkına hitap eden vali şu anda onlara karşı bir harekete geçmeyeceğini, Hüseyin'in öldürülmesini kendisinin de bir facia kabul ettiğini belirtti. Birbirlerinin kanını dökmek yerine o sırada üzerlerine gelmekte olan Emevî kumandanı Ubeydullah b. Ziyâd'a karşı birleşmeyi teklif etti. Hz. Hüseyin'in ve yanındakilerin katili olan Ubeydullah'ın ve babasının valilikleri sırasında yaptıkları zulmü hatırlatıp Ubeydullah'ın şehri ele geçirmesi durumunda kendilerini köleleştireceğini ileri sürdü. Valinin ardından konuşan haraç emîri, Süleyman ve taraftarlarının bir isyana kalkışmaları halinde şiddetle cezalandıracaklarını söyleyince büyük tartışmalar çıktı. Daha sonra Tevvâbîn liderlerinin valiyle görüşüp özür dilemesiyle ortalık yatıştı (a.g.e., V, 563). 65 (684) yılında Süleyman b. Surad, taraftarlarına isyan için belirlenen günde Nuhayle'deki ordugâhta toplanmalarını emretti ve rebîülâhîr ayının ilk gününde (15 Kasım) kendisi de oraya gitti. Süleyman'a biat edenlerin kaydedildiği divanda 16.000 kişinin adı bulunduğu halde sadece 4000 kişinin geldiğini gören Süleyman Nuhayle'de üç gün bekledi; adamlarını Kûfe'ye gönderip sözlerinden dönenlerin katılımını sağlamaya çalıştı ve neticede 1000 kişi daha kendisine katıldı. Müseyyeb'in gönülsüz katılacaklardan fayda görmeyeceğini söylemesi üzerine beklemekten vazgeçti. Taraftarlarına da bu yola Allah'ın rızasını ve âhîret sevabını kazanmak için çıktıklarını, bunun dışında beklentileri olanların ayrılmasını bildirdi. Basra ve Medâin'den söz verdikleri halde kimse gelmedi (İbn Kesîr, XI, 697). Bu sırada Sa'd b. Nüfeyl, Hz. Hüseyin'in intikamını almaya Ömer b. Sa'd b. Ebû Vakkâs gibi Kûfe'de bulunan katillerinden başlamayı teklif etti. Ancak Süleyman baş düşmanları Ubeydullah b. Ziyâd'a karşı gideceklerini söyledi.

Tevvâbîn'in harekete geçmek üzere olduğunu duyan ve Kûfe'yi savunmak için onlara ihtiyacı bulunan Kûfe Valisi Abdullah b. Yezîd, Süleyman'a haber göndererek Kûfe'de kalıp İbn Ziyâd'a karşı birlikte savaşmayı yahut onun üzerine gitmeyi teklif etti; ancak bu teklifleri reddedildi. 5 Rebîülâhîr 65 (19 Kasım 684) tarihinde yatsıdan sonra Nuhayle'den ayrılan Tevvâbîn mensupları geceyi Deyrûla'ver'de geçirdi. İkinci konaklama yeri olan Fırat kenarındaki Aksas'ta 1000 kişinin ayrıldığı olduğu ortaya çıktı. Süleyman b. Surad,

Kerbela'ya doğru hareket emrini verdi. Hz. Hüseyin'in kabrine varınca kendisini yardımsız bırakmak suretiyle yaptıkları hatadan derin pişmanlık duyduklarını belirten Tevvâbîn günahlarından tövbe edip onun şehid edildiği ideal uğruna savaşmaya and içti. Kabrin başında bir gün kaldıktan sonra Kerbelâ'dan ayrılan grup Hasâse, Enbâr ve Sadûd üzerinden Kayyâre'ye ulaştı. Bu sırada Kûfe valisinin Ubeydullah'a karşı birlikte mücadele etmeyi öneren mektubu geldi, fakat onlar kararlarından dönmediler. Karkisiye civarına geldiklerinde şehre saldırmalarından çekinip tahkimat yapan Abdullah b. Zübeyr'in Karkisiye Valisi Züfer b. Hâris el-Kilâbî'ye savaş maksadıyla gelmediklerini bildirip kendileri için bir çarşı kurmasını istediler. Bu teklifi kabul eden vali onlara güçlü bir Emevî ordusunun Aynülverde'ye gelmekte olduğunu haber verdi; şehirde konaklamalarını ve ortak düşmana karşı güçlerini birleştirmeyi teklif ettiyse de teklifi kabul edilmedi. Bunun üzerine Züfer b. Hâris, kendilerine Emevî kuvvetlerinden daha önce hareket ederek Aynülverde'de karargâh kurmalarını tavsiye etti. Karkisiye'den ayrılan Süleyman, Müseyyeb b. Necebe'yi Emevîler'in Rakka'daki ordugâhından ayrılan Suriye öncü birliklerinin üzerine sevketti. Meydana gelen savaşta birliklerinin yenildiğini öğrenen Ubeydullah b. Ziyâd, Husayn b. Nümeyr kumandasında 12.000 kişilik bir takviye kuvveti gönderdi. Husayn önce onları halifeye itaate davet etti. Süleyman b. Surad, Hüseyin'in katili olarak kabul ettikleri Ubeydullah b. Ziyâd'ın kendilerine teslim edilmesini, ayrıca halifeliğin Ehl-i beyt'e verilmesini istediklerini bildirdi. Anlaşma sağlanamayınca 22 Cemâziyelevvel 65 (4 Ocak 685) tarihinde başlayıp üç gün süren savaş Süleyman b. Surad, Müseyyeb b. Necebe, Abdullah b. Sa'd ve Abdullah b. Vâl'in de öldürülmesinin ardından Tevvâbîn'in ağır hezimetle sonuçlandı. Tevvâbîn'in beş liderinden sağ kalan Rifâa b. Şeddâd gece karanlığından faydalanıp diğer sağ kalanlarla birlikte Karkisiye'ye çekilmeyi başardı (bk. AYNÜLVERDE SAVAŞI). Üç gün burada kaldıktan sonra dağıldılar. O sırada hapiste bulunan Muhtâr es-Sekafi, Kûfe'ye dönen Rifâa'ya bir tâziye mektubu gönderdi. İsyancıları dolayısıyla onları övdüğü mektubunda Ehl-i beyt'in intikamını almakla görevlendirildiğini bildirip kendisine katılmalarını istedi. İlk Şiî hareketlerinden olan Tevvâbîn hareketi böylece başarısızlıkla neticelendi. Harekete katılanların tamamına yakınının Hâricîler gibi bedevî kabilelerine men-

sup olduklarına dikkat çekilmektedir (Watt, s. 50; Fiğlalı, XXVI [1983], s. 351).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* (nşr. Ali M. Ömer), Kahire 1421/2001, V, 196-198; VIII, 148; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), V, 551-563, 580-608; İbn A'sem el-Küfî, *el-Fütûh*, Beyrut 1406/1986, III, 224-248; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, IV, 158-165, 175-188; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, XX, 527-541; Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, *el-Bidâye* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), Cize 1418/1998, XI, 684-688, 695-703; M. Ebû'l-Fazl İbrâhîm – Ali M. el-Bicâvî, *Eyyâmü'l-'Arab fi'l-İslâm*, Kahire 1394/1974, s. 436-449; W. Montgomery Watt, *İslâm Düşüncesinin Teşekkül Devri* (trc. Ethem Ruhi Fiğlalı), Ankara 1981, s. 50; Ethem Ruhi Fiğlalı, "İlk Şiî Olaylar: Tevvâbîn Hareketi", *ACÜİFD*, XXVI (1983), s. 335-352; Muhsin b. el-Arabî, "Eşerü harekati't-Tevvâbîn fi'l-edebî hutabü zü'amâ'ihâ ve resâ'ilühüm", *Havliyyâtü'l-Câmî'ati't-Tünisiyye*, sy. 28, Tunus 1988, s. 265-286; Mükrimin Halil Yinanç, "Aynülverde", *İA*, II, 74; K. V. Zetterstéen, "Süleyman", a.e., XI, 175-176; F. M. Denny, "Tawwâbîn", *El'* (İng.), X, 398.

İSMAİL YİĞİT

TEVZERİ

(bk. İBNÜ'n-NAHVÎ).

TEYAKKUZ

(bk. YAKAZA).

TEYEMMÜM

(التيمم)

Abdest alınmadığı veya gusül yapılmadığı durumlarda temiz toprak yahut yer cinsinden bir maddeye elleri sürerek yüzü ve iki kolu meshetme.

Sözlükte "kastetmek, yönelmek" anlamındaki teyemmüm Kur'an-ı Kerim'de sözlük anlamıyla kullanılmıştır (el-Bakara 2/267). Terim olarak teyemmüm, suyu temin etme veya kullanma imkânının bulunmadığı durumlarda büyük ve küçük hükmî kirliliği (hades) gidermek amacıyla iki eli temiz toprak veya yer cinsinden sayılan bir maddeye sürerek yüzü ve iki kolu meshetmekten ibaret hükmî temizliktir (farklı tanımlar için bk. Şirbînî, I, 87; *Mv.F.*, XIV, 248). Abdest ve gusül, normal durumlarda su ile olan ve maddî temizlenme özelliği de taşıyan hükmî bir temizlik iken teyemmüm istisnâ hallerde başvuru, abdest ve gusül yerine geçen (bedel) sembolik bir işlemdir. İslâm'da mükelefler için böyle bir imkânın tanınması, hem başta namaz olmak üzere ibadetle-

rin ifasına büyük önem verilmesi hem de kolaylığın ilke edinilmesinin bir sonucudur. Yahudilik'te bazı duaların okunmasından önce su bulunmaması durumunda ellerin toprak, çakıl veya talaşa sürülebi-leceği hükmü bulunmaktadır (*The Babylonian Talmud*, Berakoth, 15^a). İslâm'da teyemmümün meşruyeti, Benî Mustalîk (Müreysî) Gazvesi dönüşünde (5/627) veya bir başka gazvede Hz. Âişe'nin gerdanlığını kaybetmesi dolayısıyla Resûlullah ve as-habının susuz bir yerde konaklaması ve abdest alacak su bulamaması üzerine nâ-zil olan, "Eğer hasta olur veya yolculukta bulunursanız yahut sizden biriniz ayak yo-lundan gelirse veya kadınlara dokunup da su bulamazsanız o zaman temiz bir top-rakla teyemmüm edin; yüzlerinize ve el-lerinize ondan sürün" âyeti (el-Mâide 5/6; ayrıca bk. en-Nisâ 4/43) ve Hz. Peygam-ber'in kavfî ve amelî sünnetiyle sabittir. Ayrıca, "Benden öncekilere verilmeyen beş şey bana verildi: Yeryüzü benim için mes-cid ve temiz kılındı ..." (Buhârî, "Teyem-müm", 1; Müslim, "Mesâcid", 5); "On yıl su bulamasa da temiz toprak müslüma-nın temizlenme aracıdır, suyu bulunca te-nini ona değdirsin" (Tirmizî, "Tahâret", 92) gibi hadisler zikredilebilir. Bunlardan ha-reketle İslâm âlimleri teyemmümün belli durumlarda abdest ve gusûl yerine geç-eceği hususunda icmâ etmiştir.

Şartları. A) Câiz Kılan Durumlar. Teyem-mümü câiz kılan özür suyun kullanılama-sıdır. Bu da ya suyun bulunmaması ve-ya bulunduğu halde kullanmaya güç yeti-rilememesiyle gerçekleşir. 1. Suyun bulun-maması. Yolculukta hiç su bulamayan ve-ya abdest için yeterli miktarda bulama-yan kişi teyemmüm yapar. Şâfiî ve Han-belîler'e göre su yetersiz miktarda ise yet-tiği kadar kullanılır, sonra teyemmüm ya-pılır. Yolcu yakında su bulunabileceğini dü-şünüyorsa önce suyu aramalıdır, bulun-madığından eminse su araması gerekmez. Teyemmümün câiz olması için su ile teyemmüm yapacak kişi arasındaki mesafe-nin takdiri hususunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Hanefîler'e göre bu mesafe-nin en az 1 mil (yaklaşık 2 km.), Mâlikîler'e göre 2 mil, Şâfiîler'e göre 400 kulaç (yaklaşık 200 m.) kadar olması gerekir. Han-belîler'e göre, teyemmüm yapacak kişi su-yu orfen yakın sayılan mesafede içinde ara-mak zorundadır. Başkasında su bulan ki-şi normal sayılabilecek bir fiyatla satılma-sı ve başka bir şey için paraya ihtiyacı ol-maması halinde suyu satın almalıdır; su-yun aşırı fiyatla satılması veya kişinin pa-

rasının bulunmaması durumunda teyem-müm yapılır. Mâlikîler'le bazı Hanbelîler, yanında para olmayan kişinin borçlanar-ak su satın almasını gerekli görür. Ekse-riyete göre hibe edilen suyun kabul edil-mesi gerekir; ancak suyun kendisi değil parası hibe edilirse alınması gerekmez. Yolcu olmayan kimse de (mukim) su bu-lamadığı takdirde teyemmümle namaz kı-labilir ve çoğunluğa göre bu namazı iade etmez. Yanında su bulunduğunu unutan yolcu, teyemmüm edip namaza başladıktan sonra suyu hatırlarsa namazını bozar-ak abdest alması gerekir. Namazı bitir-dikten sonra suyu hatırlarsa namazı kazâ etmez. Fakihlere göre namaz vakti çıkma-dan su bulacağını ümit eden kişinin na-mazı vaktin sonuna kadar geciktirmesi ef-daldir; aksi halde namazı vaktin başında kılması çoğunluğa göre daha faziletlidir. 2. Suyu kullanamamak. Bu da ya hastalık, hastalık korkusu veya suyu kullanmaktan âciz olmakla gerçekleşir. Suyun kullanıl-ması durumunda ölüm, bir organın telef olması, hastalığın artması veya iyileşme-nin gecikmesi söz konusu ise hastanın teyemmüm etmesi ittifakla câiz görülmüş-tür. Hareket edemeyen ve kendisine yar-dım edecek kimsesi bulunmayan hasta da teyemmüm yapar; imkânı olan ve normal ücretle yardımcı tutabilen kişinin teyem-müm yapması ise câiz değildir. Amr b. Âs kumanda ettiği Zâtüselâsil Seriyyesi esnasında ihtilâm olmuş ve soğuktan korktuğu için teyemmüm yaparak namaz kıldır-mış, Hz. Peygamber de onun yaptığını onaylamıştır (Buhârî, "Teyemmüm", 7; Ebû Dâvûd, "Tahâret", 124). Hanefîler'in çoğu soğuk gerekçesiyle teyemmümü yalnız cünüplük halinde câiz görür; ancak abdest için de aynı tehlikenin kesin hale gel-mesi durumunda teyemmüme cevaz ve-ren Hanefî âlimleri vardır. Çoğunluğa gö-re soğuk gerekçesiyle teyemmüm yapan kişi namazını iade etmez; Şâfiîler'in bir kıs-mına göre ise iade eder. Öte yandan ik-rah, hapis, bağlanma, hayvan veya düş-mandan korkma gibi durumlar da su yok-luğu hükmündedir ve ister yolcu ister mu-kim olsun kişi teyemmüm yapabilir. Ya-nında sadece içmek veya yemek pişirmek gibi zaruretler için su bulunan kişi de teyemmüm edebilir.

B) Temiz Toprak. Fakihler, teyemmüm yapılacak yerin temiz yeryüzü parçası ol-ması gerektiği konusunda görüş birliği içindedir. Ancak âyette geçen "saîd" kelimesinin tefsirinde farklı görüşler vardır. Ebû Hanîfe'ye ve İmam Muhammed'e gö-

re yer cinsinden olan toprak, taş vb. her şeyle teyemmüm yapılabilir. Mâlikîler de bu görüştedir; hatta Mâlikîler'e göre erit-me imkânı yoksa karada veya denizdeki buzla teyemmüm câizdir. Ebû Hanîfe'ye göre teyemmüm yapılan şeyden elde bir parça kalması şart değildir; Muhammed'e göre ise şarttır. Dolayısıyla Ebû Hanîfe'ye göre kaygan taş, kireç, sürme taşı, top-rak duvar, kireçle sıvanmış duvar, kaya tuzu, toprak kiremit, çamur vb. madde-lerle teyemmüm yapılabilir. Ebû Hanîfe'-ye ve Muhammed'e göre elbise, kumaş, eyer vb. bir şeye vurulunca çıkan tozla da teyemmüm etmek câizdir. Yer cinsinden olmayan, tahta ve ot gibi yanınca kül hal-i-ne gelen veya demir, bakır, cam gibi ısıtılınca yumuşayıp eriyen maden vb. madde-lerle teyemmüm yapılmaz. Şâfiîler, Han-belîler ve Ebû Yûsuf'a göre yalnız temiz, vurulduğunda elde toz bırakan toprakla teyemmüm edilebilir. Şâfiîler ve bir riva-yete göre Ebû Yûsuf ile Hanbelîler kumu toprak hükmünde saymıştırlar.

Rükünleri. Teyemmümün iki rükünü / farzı üzerinde görüş birliği vardır: Elleri yere vurmak ve belirli organları meshet-mek. Niyet çoğunluğa göre rükün, Hanefî ve Hanbelîler'in bir kısmına göre şarttır. Yüzün meshedilmesinde ittifak vardır. Ha-nefi ve Şâfiîler'e göre kolların dirsekler-e kadar meshedilmesi gerekir; teyemmüm abdest yerine geçtiğinden kollar abdest-te yıkandığı yere kadar meshedilmelidir. Mâlikî ve Hanbelîler'e göre ise ellerin bi-leklere kadar meshedilmesi farz, dirsekle-re kadar meshedilmesi sünnettir. Hz. Pey-gamber'den her iki şekil de rivayet edilmiş-tir (Buhârî, "Teyemmüm", 4; Ebû Dâvûd, "Tahâret", 121). Hanefî ve Şâfiîler'e göre yüz ve kollar için yere birer defa vurmak farzdır. Mâlikî ve Hanbelîler'e göre ise bi-rinci vuruş farz, ikincisi sünnettir. Bu ko-nudaki ihtilâfların sebebi teyemmüm âye-tinin kapalı (mücmel) yönlerinin bulunma-sı ve konuyla ilgili hadislerin farklı şekil-lerde rivayet edilmesidir. Fakihlere göre toprağın meshedilen organın her yerine ulaştırılması, bunu engelleyen yüzük vb. şeylerin çıkarılması gerekir. Parmak ara-larının sıvazlanması Hanefî ve Mâlikîler'e göre vâcip, Şâfiî ve Hanbelîler'e göre men-duptur. Teyemmümde meshedilen organ-lar arasında tertibe riayet edilmesi Hane-fî ve Mâlikîler'e göre müstehap, Şâfiîler'e göre farzdır. Hanbelîler ise yalnız küçük hadesten sonra yapılan teyemmümde ter-tibi farz kabul etmiştir. Hanefî ve Şâfiîler teyemmümde ara verilmeden organların peşpeşe meshedilmesini sünnet, Mâlikî-

TEYEMMÜM

ler farz, Hanbelîler ise yalnız küçük hadesten sonra farz görmüşlerdir. Mâlikîler'e göre teyemmümle namaz vb. fiiller arasında da beklenilmemesi vâciptir.

Sünnetleri. Teyemmümden önce besmele çekmek Hanefî ve Şâfiîler'e göre sünnet, Mâlikîler'e göre fazilet, Hanbelîler'e göre vâciptir. Hanefî ve Şâfiîler'e göre teyemmüm iki defa yere vurarak birincisinde yüzün, ikincisinde dirseklere kadar kolların meshedilmesiyle yerine getirilir. Mâlikî ve Hanbelîler'e göre ise yere bir defa vurmak ve yüzle bileklere kadar elleri meshetmek yeterli olmakla birlikte yere iki defa vurulması ve kolların dirseklere kadar meshedilmesi efdaldır. Hanefîler'e göre elleri yere vururken parmakların arasını açmak, elleri yerde ileriye geriye doğru oynatmak, ardından elleri kaldırıp silkelemek sünnettir. Mâlikîler'e göre kibleye dönmek, sağ kolu önce meshetmek ve parmakların arasını sıvazlamak fazilettir. Şâfiîler ayrıca abdestte olduğu gibi teyemmümden sonra da kelime-i şehâdet getirmeyi sünnet kabul etmiştir. Sünnetlerin terkedilmesi ve meshin tekrarlanması ittifakla mekruh sayılmıştır. Mâlikîler'e göre boş konuşmak, dirseklerden yukarısını meshetmek; Şâfiîler'e göre çok toprak kullanmak, namaz kıldıktan sonra teyemmümü tazelemek, namaz bitmeden teyemmüm organlarından toprağı temizlemek; Hanbelîler'e göre iki defadan fazla toprağı vurmak ve azsa toprağı üfleme de mekruhtur.

Teyemmümün Bozulması. Abdesti ve guslü bozan her şey teyemmümü de bozar. Zaruri ihtiyacı dışında ve abdeste yetecek miktardaki suyu görmek veya kullanmaya güç yetirmek Hanefî ve Mâlikîler'e göre teyemmümü bozar; Şâfiî ve Hanbelîler'e göre su abdeste yetecek kadar olmasa da teyemmüm bozulur. Namaz kılariken suyu görmek Hanefî ve Hanbelîler'e göre namazı bozar, Şâfiî ve Mâlikîler'e göre ise bozmaz; ancak Şâfiîler'e göre o yerde su bulma ihtimali yüksek idiyse namaz bozulur. Namaz bittikten sonra vakit çıkmadan su bulunması halinde çoğunluğa göre namazın iadesi gerekmez; yalnız Şâfiî mezhebinde tercih edilen görüşe göre, mukim olan kişi su bulma ihtimali yüksek bir yerde teyemmüm almışsa namazı iade etmelidir. Teyemmümü câiz kılan durumun ortadan kalkması, meselâ düşmanın gitmesi, hastalığın veya soğğun sona ermesi de teyemmümü bozar. Mâlikîler'e göre teyemmümle namaz arasına uzun bir fâsıla girerse teyemmüm

yine bozulur. Çoğunluğa göre bir kimse- nin suyun bulunmadığını ve gusletme imkânı olmadığını bildiği halde eşiyile ilişkiye girmesi mekruh değildir; Mâlikîler ve bir rivayete göre Hanbelîler ise bir zarara yol açma durumu dışında su bulamayan kimse- nin abdest veya guslü bozacak bir şey yapmasını mekruh görmüştür. Çoğunluk dinen meşrû görülmeyen bir amaçla yolculuğa çıkan kişi için de teyemmümü câiz görür.

Teyemmümle Yapılabilecek İbadetler ve Vakit Sınırı. Teyemmüm su ile alınan abdest ve yapılan gusülden bedel olup onların yerine geçtiğinden abdest ve gusülle yerine getirilen namaz, tavaf ve Kur'an okuma gibi her ibadet teyemmümle de yapılır. İmam Muhammed ve bazı âlimler dışında çoğunluğa göre teyemmüm alan kişinin abdestli kişilere namaz kıldırması câizdir. Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelîler teyemmümün zaruret sebebiyle bedel olduğunu, teyemmümle hükmî kirliliğin kalkmadığını, sadece namaz kılmaya izin verildiğini kabul eder. Hanefîler'e göre ise teyemmüm mutlak anlamda bedeldir; dolayısıyla su bulunana kadar hadesi ortadan kaldırır. Bu görüş ayrılığının sonucu şudur: Hanefîler'e göre vakit girmeden önce teyemmüm yapılabilir ve teyemmüm yapan kişi bu teyemmümle istediği kadar namaz kılabılır. Diğer üç mezhebe göre ise belli vakti bulunan namaz için vakit girmeden teyemmüm yapılamaz; cenaze namazı, belli vakti olmayan nâfile namaz veya kazâ namazı için kerahet vakitleri dışında teyemmüm yapılabilir. Mâlikî ve Şâfiîler'e göre her farz namaz için ayrı teyemmüm gerekir, bu sebeple vakit namazının yanı sıra kazâ namazı kılınmaz; ancak bir farz ile birden fazla nâfile namaz kılınabilir. Farz ve nâfile namaz kılındığında Mâlikîler'e göre önce farzı kılmak gerekir; Şâfiîler'e göre böyle bir kısıtlama yoktur. Hanbelîler'e göre ise teyemmüm yapan kişi vakit çıkmadığı sürece vakti giren namazı, kazâ namazlarını ve nâfile namazları kılabılır. Mâlikîler'e ve Şâfiî mezhebinde tercih edilen görüşe göre vaktin namazıyla cenaze namazını aynı teyemmümle kılmak câizdir. Hanefîler'e göre bedeli bulunmayan farz veya sünnet namazların, meselâ cenaze, bayram, kûsûf ve husûf namazlarının abdest alındığı takdirde kaçırılması ihtimali varsa teyemmüm yapmak câizdir. Bedeli bulunan namazların, meselâ cuma namazının, cemaatle kılınan vakit namazlarının ve vitir namazının kaçırılması tehlikesi bulunsada teyemmüm câiz olmaz.

Cenazeyi yıkayacak su bulunamaması veya su ile yıkandığı takdirde dağılacığından korkulması, ölen bir erkeği yıkayacak erkek veya bir kadını yıkayacak kadın olmaması gibi durumlarda cenazeye teyemmüm yaptırılır. Su bulamadığı gibi teyemmüm yapacak toprak vb. maddelerden de mahrum bulunan, meselâ hapiste olan veya hastalık sebebiyle abdest alamayan yahut teyemmüm yapamayan kişi çoğunluğa göre o haliyle namazını kılar; Mâlikî mezhebinde tercih edilen görüşe göre bu kişiden namaz sâkıt olur ve kazâ etmesi de gerekmez. Hanefî ve Şâfiîler'e göre bu durumda kılınan namazın kazâ edilmesi gerekir; Hanbelîler'e göre ise gerekmez. Abdest organlarının bir kısmında yara vb. su değıdirmeye engel bir şey bulunan kişi yarasız organlarını yıkar, yaralı organları mesheder; Şâfiî ve Hanbelîler'e göre ayrıca teyemmüm yapması gerekir. Bu durumdaki kişinin organlarının çoğu yaralıysa Hanefî ve Mâlikîler'e göre abdest ile mesh sâkıt olur ve yalnız teyemmüm yapması yeterlidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "ymm" md.; *The Babylonian Talmud*, London 1978, Berakoth, 15^a; *Kâsânî, Bedâ'î*, I, 44-60; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, Kahire 1401/1981, I, 63-74; Muva'ffakuddin İbn Kudâme, *el-Muğnî* (nşr. Abdullâh b. Abdülmuhsin et-Türkî - Abdülfettâh M. el-Hulv), Kahire 1406/1986, I, 310-358; Nevevî, *el-Mecmû*, II, 237-349; İbn Cüzey, *Kavâninü'l-ahkâmî-ş-şer'iyeye*, Kahire 1405-1406/1985, s. 39-40; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, I, 121-142; Ali b. Süleyman el-Merdâvî, *el-İnşâf fi ma'rifeti'r-râcih mine'l-hilâf* (nşr. M. Hâmid el-Fikî), Beyrut 1406/1986, I, 263-309; Hattâb, *Mevâhibü'l-celil*, Beyrut 1398, I, 325-361; Şirbîni, *Muğni'l-muhtâc*, I, 86-107; Buhûti, *Keşşâfü'l-kınâ*, I, 160-181; Kalyûbî, *Hâşiye 'alâ Şerhi Minhâci't-âlibîn*, Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), I, 76-98; Şah Velîyullah ed-Dihlevî, *Hüccetullâhi'l-bâliğa*, Kahire 1355, I, 180-181; Muhammed b. Ahmed ed-Desûkî, *Hâşiye 'ale's-Şerhi'l-kebir*, Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), I, 147-162; Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, I, 300-314; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr* (Kahire), I, 229-260; "Teyemmüm", *Mv.F*, XIV, 248-273; Mehmet Şener, "Teyemmüm", *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi* (ed. İbrahim Kâfi Dönmez), İstanbul 2006, IV, 2048-2054. MEHMET BOYNUKALIN

**TEYM b. MÜRRE
(Benî Teym b. Mürre)**

(بنو تيم بن مرة)

Kureyş kabilesinin bir kolu.

Kureyş'ten Mürre'nin Kilâb ve Yakaza gibi kollarından biri olup nesebi Teym b. Mürre b. Kâ'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihir b. Mâlik b. Nadr b. Kinâne b. Huzeyme b. Müdrîke b. İlyâs b. Mudar yoluyla Adnân'a